

॥ अथ चतुर्दशोऽध्यायः ॥ Chapter-14

राजोवाच :- कानि तीर्थानि विप्रैर्द्रु के देवाः के वराश्माः ॥
 देव^{८१}खाताश्च कति^{ली १}ष्णु देवास्तत्रावतस्थिरं ॥ १

एतदाचक्ष्व मे ब्रह्मन् परं कौतूहलं यतः ॥
 नहि श्रीमालमाहात्म्यं शृण्वतस्तृप्तिरस्ति मे ॥ २

वसिष्ठ उवाच :- श्रूयतां राजशाकूल तीर्थानि कुममादितः ।
 यतः प्रभृति^{८२} ली^{ली २}थानि कर्तव्यानि नरेरिह ॥ ३

त्रयंबके सरः त्रैष्ठे कर्तव्यं स्नानमादितः ॥
 पितृन् देवांश्च संतर्प्य पूजनीयो महेश्वरः ॥ ४

अत्र पूर्व^{ली ३} तपस्तेपे त्रिपुरक्षयहेतुना ॥
 गङ्गाः परिवृता राजन् दंडपाणिर्महेश्वरः ॥ ५

राजोवाच :- कथं चकार देवेशस्तपांसि द्विजसत्तम ।
 तपः फलप्रदो यस्मादन्येषामपि शंकरः ॥ ६

-०-

ई बी १ स्थिते, बी-२ श्रूयंती, ई बी ३ न, ई बी ४ मः,
 ए(१) प्रभृति (ए २) देवखाताः कतिकाश्च

वसिष्ठ उवाच :- पूर्वमासीन् महीपाल त्रिपुरां नाम दानवः ॥

तस्मात्त्रिपुराः समुद्भिन्नाः शंकर शरणं ययुः ॥ ७

कैलाशशिखराभ्यां संस्तुतः प्रार्हता निदं ॥ ८

देवदेव उवाच :- हंत शक्रादयो देवाः किमिच्छन्ति मनोगतम् ॥

किं वा ध्यातयितुं देव्यमीहन्ते दुष्टचारिणः ॥ ९

देवा ऊचुः -

त्रिपुरेण क्वं देव त्वया दत्तवरेण वै ॥

संतप्त्रा न धृतिं जातु त्रैलोक्येऽपि लभेमहि ॥ १०

उपक्रुता महात्मानो मुनयः शंसितव्रताः ॥

तस्मै हवींषि यच्छन्ति भीता यज्ञेषु वै हर ॥ ११

त्रैलोक्यं त्याजिता देव बलिना दुर्बला क्व ॥

त्रीणि तस्य पुरंद्राणि पर्यटन्ति नमस्तले ॥

दुर्निरीक्ष्याणि तेजोभिस्तेषां भगवथाः कृतः ॥ १२

-०-०-०-

हं बी १ सं, हं बी २ जग्मुर्त्रैलोक्ये, ह २(१) वृताः, हं बी ३
जितादेत्न, हं -१ त्रिपु हंतशतक्राद,

-०-

{ए१) भ्यासै

(ए२) भगत्

(ए३) नष्टं

(ए४) त्याजिता

(ए५) त्रिणि

(ए६) क्षाणि

(६०)

य एकेनैव ^{बी१}बाणो ^{बी२}त्रिपुरीभेदकृद्भवेत् ॥
स हंसति ^{बी३}त्रिपुरं ^{बी४}दैत्यं नमोऽङ्गणाविहारिणम् ॥ १३

त्वया दत्तवरो दैत्यस्तत्त्वयैव तु विहन्यते ॥
इति निश्चित्य देवेश देवास्त्वां शरणं गताः ॥ १४

देवदेव उवाच :- मा भैष्ट ^{बी५}त्रिपुराद्वैवादि नवैन्द्राद्वुरात्मनः ॥
अचिरातं हनिष्यामि कृतः सर्वैः सुरोत्तमैः ॥ १५
अहं वै परमं योगं शिञ्चित् ^{बी६}कालमुपास्म्यहम् ॥
सर्वै गच्छन्तु भद्रं वो यथास्थानं दिवाङ्मसः ॥ १६

वसिष्ठ उवाच :- तल्लिशम्य तदा राजन् ^{बी७}देवदेवस्य भूषणितम् ॥
जग्मुर्यथागतं देवास्तथेत्युक्त्वा त्रिलाचनम् ॥ १७
देवानाश्वास्य देवोपि योगिध्वजो वृषध्वजः ॥
विविक्तमिदमासाद्य भूपदेशङ्गणैः ^{बी८}सह ॥ १८

-०-०-०-

ई बी १ नैव, ई बी २- त्रिपुरीभिदं, ई बी ३- हंसतित्रिपुरदे,
ई बी ४- णां, ई बी ५- ह, ई बी ६- शम्भुसुरा राजन्
७- ई बी न, बी -८ सह

-०-

(२१) रि

(६१)

स्थितिं चकार भगवान्हिताय जगतां विभुः ॥	६१ बी १	
भूमिशोधनहेत्वर्थमङ्गीनू ज्ञस्थापयविभुः ॥	६२ बी २	१६
गृहीत्वा वा णिकी दीक्षामयजद् बहुभिर्मरुतैः ।	बी ३ बी ४	
हव्यैः संतपिता देवा बभूवुर्बलशालिनः ॥	बी ५ ८२	२०
अथ संवत्सरस्याते ताः समाप्यमसक्रियाः ॥		
दण्डेनैवामिदत्तमूमिं प्रतप्तुं विशां धितां ॥		२१
उदतिष्ठततां वारि स्वहं स्वाद् निरामयं ॥	८३	२२
मद्रक्णप्रमृतयः प्रमथास्तत्र तत्क्षणात् ॥		
आदेशाद्देवदेवस्य बभूवुः संतुमंततः ॥		२३
ततो निक्षिप्य तत्पाश्वे शंभुस्तान् प्रमथाधिपान् ॥		
अंतर्विवेश नीरस्य तदा योगेश्वरं हरः ॥	बी ६	२४
स्वशरीरार्धहारिण्यसह शक्त्या जात्प्रभुः ॥		
परमं योगमातिष्ठद् बाह्यं शिवसंज्ञकम् ॥		२५

-०-

बी १ प्रभुः, ई बी २ पयद्विभु बी ३ टंही, बी ४ कां, बी ५
संप्रीणिता, बी ६- हरिः, ई १- जायजगतां प्रभुः

-०-

(६१) स्थितिपयतिविभुः

(६२) बभूवु

(६३) दंडेनैवाप्यहन्

(६४) सहशक्त्या

परमानन्दसंलीनमानसै वृषभध्वजे ॥
 ए १ (१)

गते बहुतिथे काले सुरा ऊचुर्बृहस्पतिम् ॥ २६

देवाञ्जिबुः :-

परमातिरहो लोके मूनीनां भावितात्मनाम् ॥
 श्री १ ए १

पीडिताः त्रिपुरेणैव यागभागापहारिणा ॥ २७

किं कर्महे क्व गच्छामस्त्वमस्माकं परा गतिः ॥
 श्री २

मंत्रं देहि तदस्माकं यत्कर्तव्यं बृहस्पते ॥ २८

बृहस्पतिरुवाच :- अंतकालोऽस्य दैत्यस्य सांप्रतं वर्तते सुराः ॥

तदागच्छत गच्छामीं यत्र योगपरः शिवः ॥ २९

श्री ३ (२ २)

तेन संवत्सरं पूर्णमिष्ट्वा यूयं हि तर्पिताः ।

अधुना तु ज्वालिस्थः पुण्यमासाद्य भूतलम् ॥

सेवते परमं योगं गच्छामस्तत्र मा चिरम् ॥ ३०

वसिष्ठ उवाच :-

श्री ४
 अथ निश्चय्य देवेन्द्रः पुरोधाय बृहस्पतिम् ॥

सहस्रं देवैर्जगामासु यत्र देवो ज्वालयति ॥ ३१

बी १ विहता, बी २ दास्माकं, बी ३ पूर्णमिष्ट्वावधू, बी ४- ई ।

ए (१) द्वे

ए (१) पीडिता

ए (२) ईष्ट्वा

बी १

निविष्टास्तस्य सरसस्तीरं देवाः सवासवाः ॥

तुष्टुवुः सहितास्तत्र देवदेवमतीन्द्रिताः ॥

३२

देवाञ्जुः

नमः परमदेवाय शाश्वताय महात्मने ।

अव्यक्तव्यक्तरूपाय पराय परमाय च ॥

३३

यं गृह्णांति तपोनिष्ठाश्चित्तयन्ति च योगिनः ।

परमं ब्रह्म तं नमामः परमेश्वरम् ॥

३४

शाश्वतं रूपमज्ञेयं मनोयमनामर्यम्

परमं निष्कलं ब्रह्म तस्मै ज्ञानात्मने नमः ॥

३५

पवित्रं यः पवित्राणां मंगलानां च मंगलम्

तेजसामद्वयं तेजस्तस्मै श्रेष्ठात्मने नमः ॥

३६

प्रधानाय महेशाय षड्रुमिरक्षिताय च ॥

नमोऽसत्सदनंताय भूतानां पतये नमः ॥

३७

-०-०-

बी १ निविष्टास्तस्मिन् सरस्तीदेवा

बी २ ज्ञ

बी ३ जः

(६४)

यतः प्रवर्तते सर्वं पक्षेभ्यः हवापगाः ।
तं नताः स्मः महाबाहुमज्जिनाय नमः ॥

यो महीसलिलाकाशतजोवायुस्वरूपधृक् ॥
चंद्रार्कयजमानास्थो यो विभर्ति परास्तनुः ॥
तस्मै ब्रह्मांडगमयि नमस्त्रिमूर्तिधारिणे ॥

यः पालयति भूतानि संहरत्यतिपर्यये ।
यत्र प्रतिष्ठितं विश्वं तस्मै सर्वात्मने नमः ॥

अश्वमेधादिभिर्यग्यैर्जयति द्विजातयः ॥
अशेषज्जादीशाय तस्मै हव्यमुजे नमः ॥

नमस्ते व्योमवेशाय व्योमरूपाय ते नमः ।
नमस्ते मन्यवे रुद्र दृढाणां पतये नमः ॥

यन्निर्मितां ह्रिलोत्पतिरनिर्मितां ह्रिलोत्पत्यः ।
स्थितिप्रलयकाराय तस्मै विश्वात्मने नमः ॥

-०-

बी १ गा, बी २ स्मरगरीपजम्, बी ३ याविभर्तिपरास्तनुः
बी ४ बीजाय नमस्त्रिमूर्तिधारिणे ।

(६१) तनुः
(६२) यन्निर्मितां ह्रिलोत्पति
(६३) षाह्रिलोत्पत्यः
(६४) स्म

(६५)

शंकराय नमस्तुभ्यं शंभवाय भवाय च ।

^{ए १} गिरिशाय वरिष्ठाय त्रैष्ठाय महसे नमः ॥ ४४

^{बी १} सुगंधिने सुबोधाय त्र्यंबकाय यजामहे ॥

नीलग्रीवाय नीलाय नमस्तं लौहितित्विषे ॥ ४५

^{ए २} रूपातीताय दिव्याय वृत्तरूपाय ते नमः ।

भुवनार्तिहरो भीमो भवानेकेश्वराचरो ॥ ४६

अतस्त्वां शरणं प्राप्तास्त्रिपुरार्ता दिवोक्तसः ॥ ४७

वसिष्ठ उवाच :- ~~स्तूयमानः~~ सुरैरित्यं देवदेवो महेश्वरः ।

उदतिष्ठज्जलात्तस्माद्योगशक्तिं विहायतार् ॥ ४८

अथ वीक्ष्य महादेवमव्यक्तं व्यक्ततां गतं ॥

वद्वांजलिपुटाः सर्वे प्रणोमुः परमेश्वरं ॥ ४९

देवदेव उवाच :- स्वागतं वोऽस्तु वे देवाः साधयामि ^{ए ४} ~~विमिश्रितं~~ ^{किमि} पितरं ।

भस्मीभक्तु वा कोऽयं द्वेष्टा स्वर्गनिवासिनारं ॥ ५०

-०-

ई बी १ त

(ए १) गिरिष्ठाय

(ए२) दीव्याय

(ए३) योग

(ए४) मि

(६६)

देवाञ्जुः :- ^{बी १} उक्तमैवास्तु नो देव रिपुनाशस्त्वया कृतः ।
^{ए १} प्रतिश्रुतिं त्वया ^{बी २} पूर्व हनिष्ये त्रिपुरं त्विति ॥ ५१
^{बी ३} तत्र साधय भूतेश त्रिपुरक्षयमय वै ॥
^{बी ४} यथा हतं त्वया दैत्ये मोदते दिवि देवताः ॥ ५२
अदृशदाने मुनीर्दुर्मयो हव्यानि त्रिपुरे क्लृप्ता ॥
त्वया देव मसस्तामैरिह संप्रीणिता कर्म ॥ ५३
त्र्यम्बकमिति ख्यातं लोके तस्माद्विदं सरः ॥
भविष्यति परं तीर्थं देवानामपि दुर्लभम् ॥ ५४
वसिष्ठ उवाच :- इत्युक्तवत्सु देवेषु पुरतो बन्धितसः ॥
^{बी ५} प्रादुरासीज्जलातस्माद्योगशक्तिर्महोमयी ॥ ५५
^{ए ४} तां दष्ट्वा तुष्टुवुः सर्वे प्रणोमुश्च सविस्मिताः ।
देवीं देवगणा राजन्स्फारीकृत दशस्तदा ॥ ५६

-०-

बी १ एतम् , बी २ हनिष्ये, बी ३ तत्रः, ई बी ४ मयवैः,
ई बी ५- यथातेत्व, ई बी ६- जुलादेवीयोग, ई बी ७- देवा,
ए हानष्ये
ए (१) प्रतिश्रुतिं
(२) हानष्ये
(३) भूतेश
(४) दष्ट्वा

(६७)

गंधर्वा वसवो रुद्राः सिद्धाः साध्या मरुगाः ।

मनुष्यश्च महात्मानां योगिनः समदर्शनाः ॥ ५७

तामुवाच महादेवो योगशक्तिं नृपात्मज ॥

इहैव तिष्ठ देवेशि यावद्धन्मि सुरदिग्धा ॥ ५८

बालादाक्रमतां देवि मम दैत्यवधैषिणः ॥

न शक्ता पृथिवी सौकुं भारमथ कथंचन ॥ ५९

ततां मारान्निजज्जती रक्षा त्वमवनिमिमार्गि ।

तथेत्युक्त्वा जगद्धात्री तस्थौ त्रैलोक्ये तटे ॥ ६०

अथ ब्रूता मुकुन्दश्च तत्राजग्मतुरादतां ।

हरं त्रिपुरनाशाय प्रेक्षामासतुर्भूषम् ॥ ६१

रथं वसुमतीं चक्रे चक्रे चन्द्रदिवाकरां ॥

वृषां विष्णुं विहंगेन्द्रौ सारथिं च पितामहम् ॥ ६२

-०-०-०-

बी १ ङां, बी २ मेघ, बी ३ सरां, बी ४ जग्मु, इबी ५ थिं

(६१) मरुन्दणाः

(६२) वधैषिणः

(६३) त्रैलोक्ये

(६४) इ

(६५) विहंगेन्द्रा

(६८)

^{ली १ ८१}अभीष्टुं ^{ली २}नागराजानं योत्से तदा क कंबलौ ।
 हति सर्वे ^{ली ३}समासाय तमारुह्य रथोत्तमम् ॥
 पिनाकं कार्मुकश्रेष्ठमावदे धूर्जटिस्तदा ॥ ६३
^{ली ४}अनुजम्बुहेशानं ^{ली ५}वासवेन सहामराः ।
^{ली ६}ब्रह्म-गोधांगुलित्राणा ^{ली ७}वर्यायेन गामिनः ॥ ६४
 चकंपे मैदिनी राजन् ^{ली ८}सशैल वनकानना ॥
 आकृतं गगनं मेघैश्चुदाभं ^{ली ९}मकरालयः ॥ ६५
 परित्रस्ता भूत-गणाः ^{ली १०}संकुलाः खेवरेदिशः ।
^{ली ११}शीघ्रं गगनमास्थाय ^{ली १२}स्वस्ति जेपुर्महोदयः ॥ ६६
 अशिवं च शिवा नेदुरनिनज्वालाकुलेमखैः ।
^{ली १३}संहार इव ^{ली १४}भूतानामकालं ^{ली १५}विहितः किल ॥ ६७
 आसीत्तदा महीपाल पराक्रमति शूलिनि ।
^{ली १६}पुराणि तस्य दैत्यस्य ^{ली १७}भृशं ^{ली १८}व्योमनि रेजिरे ॥ ६८

-०-०-

ई बी १- अधीशानाग, ई बी २ नां, ई बी ३ धूर्जि, ई बी ४
 महेंद्रासवास, ई बी ५- नाग गामिनः, बी ६ सै, बी ७ न्नेमक,
 ई बी ८ दिश, ई बी ९ शी, बी १० येः, ई बी ११ मिन्भूता,
 १ ई विहिवैः तः लियेकिल, २ ई काननः, ३ ई पुराणितस्यतदैत्यस्य

(ए १) अभीष्टुं

(ए २) ब्रह्म

(ए ३) शिघ्रं

(ए ४) भृशं

(६६)

अवधो^{३९} विभूयमाना निधत्राणी^{८१} वनमस्वता^{बी१} ।

तदासीत्तुलं युद्धमतिघोरं कयावहं ।

देवानां दानवानां च हरत्रिपुरसंगमे ॥

६६

पुराणि विषमस्थानि तानि^{८२} हंतुं न गोचरे ॥

भवन्ति व्योमकेशस्य लक्षोन्यस्तदशो ह्यपि ॥

७०

देवैः^{बी२} संवदिता^{८३} दैत्या^{बी३} दैत्यैश्च शतशः सुराः ॥

रेणु^{बी४}क्रीडीकृतुं व्योम्नि^{८४} नैति दृष्टिपथं रविः ॥ ७१

अंधकारावृतौ लोकां न प्राज्ञायत किंचन ॥

कांश्चिद्भ्रष्ट्रेण देवैर्द्रुः प्रजवानां दानवान् ॥ ७२

कांश्चिदेवाः कृतौत्साहा^{कांश्चन ८४} गणाः मूरिशः ॥

निपेतुः^{८५} शतशो^{बी५} राजन्नंबरं शक्रविद्धिष्ठाः ॥ ७३

-०-०-०-

बी १ ता, बी २ संवदिता, ई बी ३ शमुराः, ईबी ४) क्रीमेकृतौत्साह-
गणामूरिशः -ई- क्रीडामौकृतौ कागुणाः काश्चनमूरिशः ।

ई बी ५ शो, १ ई अष्टोविभूयमानानानिया

श्लोक

(७१) स्वतां

(७२) नानि

(७३) दैत्यै

(७४) मूरिणः

(७५) शतसौ

(१००)

त्रिपुरा^{बी १}श्च प्रकोट^{ए १}स्था देवैर्युधिरे^{बी २}सुराः ।
महाबल^{बी ३}ो महात्साहा^{बी ४} वक्रदंष्ट्राः करालिनः ॥ ७४

पुराणां सन्निधौ राजन्मयेन निर्मितं सरः ॥
सुधापूर्णमिभूतत्र नमसीदुंरिवोज्ज्वलः ॥ ७५

तज्जले निहिता दैत्या प्लाविता त्रिपुरानुगैः ।
चक्रिरे पुनरुत्थानं प्रातः सुप्तोत्थिता हव ॥ ७६

एवं तैर्भूतजीवैश्चिद्विदशः^{ए २} विधुरीकृताः^{बी ५ ए ३} ॥
ततश्चक्रैः^{ए २} भगवानादिदेवो जनार्दनः ॥ ७७

सहसायुगन्मुत्सृज्य नादेव्याकुलयन् नमः ।
तेनैव वृषणरूपेण त्रासयामास दानवान् ॥ ७८

वित्रास्य^{बी ६} दानवानीकं विषाणाक्लैपणैः प्रभुः ।
पपौ सरः सुधापूर्णमगस्त्यै^{ए ४}व सागरिणि ॥ ७९

-०-०-

ई बी १- त्रिपुरीककोटि, ई बी २ शुरा, बी ३ बल, ई बी ४
दृष्टाकरालिनः, बी ५ प्रात- ई पुनरुत्थायेनप्रातसुप्तेचिताहव
ई बी ६- विधुरी, बी-७- वित्रासदानवानीकं - ई वित्रास्यदानवानीकं
विषाणाक्लैपणैः, ई१- ततश्चक्रैःभगवान् आदिदेवो जनार्दनः

-०-

(ए१) प्रकोटिस्था

(ए२) दशः

(ए३) विधुरीकृताः

(ए४) मगस्त

(१०१)

इ १ बी १
पीत्वा तत्सहसा विष्णुर्मिषतां च सुरद्विषां ।
आजगाम रथं शंभोः श्येनपातवदच्युतः ॥ ८०

ए १
तद्वृष्यावसुमहत्कर्म केशवस्य महात्मनः ।
तुष्टुवुः कृणायो देवाः साधुसाध्विति चाब्रुवन् ॥ ८१

३३
सुवारसरसि पीतै वै विष्णुना प्रमविष्णुना ॥
वैलक्ष्यं परमं प्राप त्रिपुरो दानवेश्वरः ॥ ८२

अथ देवैर्वैलक्ष्यं दानिवा बहुशोऽदिताः ॥
पुरप्राकारमारुढाः कृच्छ्राद्युधिरं नृप ॥ ८३

ए ३ ४ बी २ ए ५
देवानां कर्त्तुं निर्मुक्तैः शूलैः प्रासैः परश्वधैः ॥
भिन्दिमालैः तथायस्कैर्मुश्लैः परिवेस्तथा ॥ ८४

चक्रैः पाशैर्महाखगैः शक्तिसायकतोमरैः ।
पुराणामन्तरं राजन् दैत्यसैन्यानि जम्भिरैः ॥ ८५

-०-

बी १ मि, बी २ सुष, ई बी ३- पुरे, ई बी ४ शूलैः,
२ ई त्रष्टुवुः कृणायो देवा । १ ई तं पीत्वा सहसा विष्णुर्मिषतां च सुर द्विषां
ई सुधसाध्वित्त्वाब्रवीत् ।

(ए १) महात्मनः

(ए २) वैलक्ष्यं

(ए ३) जम्भिरै

(ए ४) निर्मुक्तैः

(ए ५) शूलै

(ए ६) परस्वधै

(ए ७) भिन्दिमालि मिशयस्कै

कैतनानि प्रमग्नानि गांपुराणि च सक्तैः ।

अथ तस्मिन् महायुद्धे वीरानेऽतिभीषाणौ ॥ ८६

—११

लब्धलङ्कां हरः क्रुद्धो मृकुटीकुटिलाननः ।

संघाय शरमाग्नेयमाचकृषी महद्भुजः ॥ ८७

र१

आकृष्यमाणो बाणाग्रे तत्र भूतापहारिणा ।

सर्वव्याकुलतामाप जगत्स्यावरजंगमौ ॥ ८८

स्वस्त्यस्तु सुरैर्वन्द्य हृद्युचुः स महर्षयः ॥ ८९

अथ मुक्तां महेन्द्रेण महेष्वाङ्मनैः ।

युगांताग्निरिवाद्भुतः प्रज्वालन पुरश्चरौ ॥ ९०

वह्निमाना हुताग्नेन वायुनुन्नेन दानवाः ॥

विविधं सागरं कैचित् देवित् पातालमाश्रयन् ॥ ९१

-०-०-

हं वी १ सांहरः । हं वी २ म, ३ हं वां

(९ १) महद्भुजः (९ १) सर्व

निपेतुः कृतशीर्षाणिः अर्धदग्धाश्च भूतले ।
तत्पुत्रश्चमाप्नुष्ट^{२१} सह दैत्यैश्च दानवैः ॥

निपपात पयोराशौ तादर्यमुक्तमहाहिक्त् ॥ ६२

ततः शांता दिशः सर्वाः प्रसन्नो^{२२}ऽभूदिवाकरः ।
वर्वा च शिशिरो वायुः सुगन्धर्विमलः शिवः ॥ ६३

^{२१}
संस्तूयमानो देवाधैर्गवैर्गिकिन्नरैः ।
^{२२}
चारणैर्मृनिभिः सिद्धैर्^{२३}क्षणा विष्णुना तथा ॥
आययौ प्रमथैः साद्वैमिहैव त्रिपुरांतकः ॥ ६४

दंढामिधातसंभूतवारिपूर्णं सरोवरं ।
निममज्ज महादेवः सह सर्वैः सुरात्मैः ॥ ६५

^{२३} ^{२४} ^{२५}
कृतस्नानश्च भूतेशो बिभ्राणः परमं महः ।
संस्तूय विविधैः स्तोत्रैर्भ्यर्च्य कुसुमांजलैः ॥
^{२६}
इदमुक्तं महीपाल दैवदैवकृतादरैः ॥ ६६

-०-०-

ई बी ११, ई बी २ सहदेवैः, ई बी ३ मुक्तो, ई बी ४ दरः,
११- सहदेवैश्च दानवैः, २ ई सहः

(६१) देवाधै

(६२) सिद्धै

(६३) स्नानं च

(६४) श

(६५) ण

(६६) हि

देवाङ्गिबुः

विमस्माभिर्महेशाय दत्तं स्याद्विह तृष्टये ।
तथापि तन्मनोभीष्टं विहितं किल देवतैः ॥ ९७

देवदेव उवाच :-

हृदं मम मनोहारि वारिपूर्णं महत्सरः ।
त्रयं कर्ममिति स्यात् प्रयाति भुवनत्रये ॥ ९८

तत्राहं निवसिष्यामि योगशक्त्या सहानया ॥
दधानः परमां तृष्टिं सर्वलोकहिताय वै ॥ ९९

इह यः श्रद्धया युक्तो वृषभो दास्यते पुमान् ।
पूरयिष्यामि तस्याहं सर्वान् कामान् यथेप्सितान् ॥ १००

वृष्णापत्नौ चतुर्दश्यां अत्र यः श्रद्धया युतः ।
तिलान् दास्यति विप्राय तस्य संततिरक्षया ॥ १०१

भुक्तिं भुक्तिं ददे देवाः सर्वत्रास्मि महीतले ।
इच्छन्वांश्चाधिकं नृणां पापानि च हरस्तथा ॥ १०२

-०-०-

बी १ भिम, बी-२ कृत्वादे, ई बी ३ ता, ई बी ४ ति,
ई बी ५ अत्रा, ई बी ६ च, ई बी ७ प, ई बी ८ व्यक्तमूर्तिहरं,
ई बी ९ स्मिन् - ई व्यक्तमूर्तिहरं देवाः ९ भुक्तिभुक्ति

श्लोक

श्लोक

(९१) कृत्वादेशेनदेवतैः

(९२) भुवने त्रये

(९३) वृषभ

(९४) स्या

(९५) तिलां

(९६) भुक्तिभुक्ति

(९७) रहदेवाः

त्रैलोक्यै सरःश्रेष्ठं जपन्मन्यव्यक्तपवान् ।

योगेश्वरोऽहमविशं स्थास्याम्यत्र न संशयः ॥ १०३

हयं योगेश्वरी देवी योगशक्तिः परा मम ॥

मनुष्या ये हि नन्त्यन्ति विचित्रेणां न दुर्लभम् ॥ १०४

हयं विश्वस्य जननी विश्वस्यस्थितिकारिणी ॥

योगेश्वरी मुमुक्षूणां मुक्तिदा नात्र संशयः ॥ १०५

सर्वेषामपि तीर्थानामिदं श्रेष्ठं नमिष्यति ॥ १०६

त्रैलोक्यै मंत्रेणा जपिष्यन्ति च ये द्विजाः ॥

आपदस्ते तरिष्यन्ति सत्यमेतद् ब्रवीमि वः ॥ १०७

देवाऽनुचुः :-

एवमस्तु महादेव यत्तेऽभिप्रेक्षितं विमो ॥

यत्रत्वं तत्र तीर्थानि यत्र त्वं तत्र देवताः ॥ १०८

-०-

ई बी १ सिद्धिः, ई बी २ स्थिं - ए यास्त- १ ई मनुष्या व्यायेनमस्यन्ति-
किचित्, बी ३- मु, ई बी ४ शा - ए (१) मुक्ति (२?) नमिष्यन्ति
(२३) न, बी ५ नाहयदं, ई बी ६ जपि, ई बी ७- त्रियेद्विजा,
बी ८- ल, ई अपदा, बी-९ ब्रवीमि वः ई ब्रवाभिव, ई बी १० रं,
ई बी ११ नितत्रत्वं,

(१०६)

वसिष्ठ उवाच :- अथ प्रणाम्य राजर्षे^१ देवा योगेश्वरं प्रभुम् ॥

योगेश्वरीं च^२ तां देवीं विष्णुरास्त्रिदिवं ययुः ॥ १०६

इत्थं राजन्सरश्रेष्ठं त्र्यम्बकमिति श्रुतम् ॥

श्रीमालस्योदितं तत्तुदेवानामपि दुर्लभम् ॥ ११०

यत्र योगेश्वरी देवी यत्र व्यक्तश्च शंकरः ।

तत्र त्र्यम्बके तीर्थे को न मुच्येत पातकात् ॥ १११

अथ यथा मया पूर्वमर्च्यं पर्वतोत्तमे ॥

कथितः सर्वतीर्थानां मुनीनां च महात्मनाम् ॥ ११२

तदा प्रमृति तीर्थानि सर्वाण्यर्च्यं पर्वतात् ।

जागत्य स्नाति तीर्थेऽस्मिन् मुहूर्ते ब्रह्मदेवता ॥ ११३

प्रातरुत्थाय यः कुर्यात् स्नानं त्र्यम्बकोदके ॥

सर्वतीर्थवृत्तं स्नानं जायते तस्य देहिनः ॥ ११४

-०-०-

ई बी १ देवं, बी २ गी, ई- योगेश्वरं, ई बी ३ तथा, ई बी ४

विष्णुरास्त्रि, ई बी ५ सरः, ई बी ६ रथादिम्, ई बी ७ रि, ई बी ८

य, १ ई मै, ई बी ६ न, २ ई तै ।

(८१) त्र्यम्बक

(१०७)

वाच्यमानमिदं मर्त्यस्तीर्थं माहात्म्यमृत्तमम् ।
शृण्वन्ति ये समाधाय मुच्यन्ते तैर्ह्यपि पातकात् ॥ ११५

-०-

इति स्कंदपुराणे एकाशीति साहस्रशः संहितायां ब्राह्म्य-
विभागे तृतीय-परिच्छेदे श्रीमाल माहात्म्ये श्रीमाल त्रैलोक्यं सरामाहात्म्यं
नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥